

Barbara Hof - Leuven

Alfredo De Gregorio

Clockhempoor - St-Truiden

De Nieuwe Kaai - Turnhout

Gallo-Romeins Museum - Tongeren

Architect schrijft boek over stedenbouw

Passione Urbana: omgaan met de stad is een passionele aangelegenheid...

Men zou niet zo direct een architectenbureau verwachten in een oude gelatinefabriek aan de Hasseltse kanaalkom. Alfredo De Gregorio ontvangt ons in zijn ruime bureau en legt ons uit waarom net deze plek zich leende tot het ontwikkelen van zijn ontwerpfilosofie. "Architectuur is iets organisch, een gebouw leeft op het ritme van de mensen die erin leven en werken", verduidelijkt hij. "We noemen dat 'korrel', datgene waardoor je fysiek contact krijgt met een gebouw en architectuur zich laat beleven, ze wordt zinnelijk en poreus...". Alfredo is al helemaal op dreef. "Eigenlijk woon ik hier een beetje. Zo'n 7 op 7, tot 11 uur per dag. Het is een passie." We praten dit keer over zijn boek "Passione Urbana".

Identiteit

LB: Alfredo, in het boek dat je samen met filosoof Johan Sanctorum schreef, lijkt 'stedelijke identiteit' hét sleutelbegrip. Wat moeten we ons daarbij voorstellen?

ADG: 'Stedelijke identiteit' vertrekt van het uitgangspunt dat elke stad uniek is, en dat de plekken binnen de stad ook een specifieke benadering verdienen. Wat hier kan, kan niet 10, 100

of 1000 km verderop. Sinds Johan Sanctorum in huis is (begin 2003), is de research rond 'de plek' ook in een echte methode gegoten. De ligging, het karakter, de geschiedenis, de verhalen, ... van een stad. Dat heeft heel belangrijke gevolgen voor het kader waarbinnen je gaat werken.

LB: Geef eens een voorbeeld...

ADG: Voor steden als Tongeren en Leuven hebben we dat heel grondig en uitvoerig gedaan. En wat blijkt? Het zijn twee werelden, elk met hun eigen karakter, hun eigen bioritme. Leuven, de hoogburgerlijke stad; Tongeren, de 'donkere', mysterieuze aardestad. Het gaat dus om veel meer dan 'architectuur' in de strikte zin. Voor Tongeren schrijven we mee aan het 'mission statement' van de stad: waar komt de stad vandaan, wat zijn de potenties, de troeven voor de toekomst? We proberen de valstrik van de clichés te overstijgen. Het is toch onzin dat elke centrumstad een 'gezellige winkelstad' zou moeten worden zoals er al 13 in een dozijn zijn. De charme van Bree bijvoorbeeld is nu net zijn perifere ligging, niet aan de grote verkeersassen. Dus dat betekent dat je een beetje moeite moet doen om er te komen. Het mysterie dat lokt. Dat is een romantische benadering die nog werkt ook: als het wat verder weg ligt, zal het wel iets bijzonders zijn. Dus moet de stad je iets te bieden hebben wat die moeite waard is. Op vlak van toerisme ga je dan voor verblijfstoerisme, minder voor dagrecreatie.

Vrouwelijk denken

LB: Een andere peiler van jullie vertoog is het 'vrouwelijk denken', is dat een pleidooi voor meer vrouwelijke architecten?

ADG: Dat mag van mij best, ...maar je moet dat natuurlijk niet letterlijk zien. Ook vrouwen nemen dikwijls het mannelijk discours over, eens ze meedraaien in het architectenmilieu. Zoals dat ook in de politiek of het zakenleven gebeurt. Jammer. Ons gaat het, meer fundamenteel, om een "vrouwelijke touch" die teveel in het stedelijk denken ontbreekt.

LB: Dat wil zeggen?

ADG: Ach, de architect gedraagt zich volgens ons dikwijls te veel als verwerende kunstenaar en te weinig als gepassioneerde ambachtsman. Ik zie veel te vaak dat architectuur wordt geïnspireerd door de drift om te scoren met de meest onmogelijke technische realisaties. Kijk naar het justitiepaleis in Antwerpen. Het gebouw valt op, maar is dat waar het om moet gaan als het over justitie gaat? Moeten we niet eerder een justitiehuis i.p.v. een justitiepaleis bouwen? Men heeft blijkbaar gekozen voor marketing, "op de kaart" gaan staan. Mannelijk denken. Dit soort architectuur gaat niet van de concrete noden uit, maar vat het gebouw op als het visitekaartje van de ontwerper, en mischieven zelfs van de bouwheer.... Dat vinden wij niet kunnen. Vrouwelijk denken gaat veel meer 'in' de materie, doorprikken van nonsens en, misschien nog het belangrijkste, het goed beheer van de huishoudkas. En is dat geen hogere vorm van esthetiek?

LB: Hoor ik daar een ode aan de Italiaanse familietraditie waar de Mama de portemonnee beheert?

ADG: Het is beslist een van de aspecten waarin onze kille noordelijke benadering gerust wat meer warmte mag krijgen: de logica van de moeders, zij zitten meestal juist, terwijl de vaders oorlogje voeren of op zoek zijn naar succes. Onze vrije ruimte is schaars en oh zo belangrijk; egotripperij van architecten is dus uit den boze.

'Architettura Povera'

LB: Je bent soms wel echt streng voor je collega's?

ADG: Misschien eerder voor onszelf! Overheidsinvesteringen zijn een ernstige zaak. Het gaat om het geld dat wij allemaal samen met hard werken hebben bijeengebracht. Ik zie het als een collectief bezinningsmoment van alle architecten. Het gaat ten slotte om de strijd om de vrije of open ruimte. En dan hebben wij de verdomde plicht om daar zuinig mee om te springen en, zoals Geert Vanistendael zo mooi zegt, ons maximaal

bewust te zijn van onze loodzware verantwoordelijkheid. En dat kan perfect samengaan met een hoge kwaliteit. Wij hebben in ons boek een lans gebroken voor wat we 'Architettura Povera' noemen: een gezond evenwicht tussen doel (wat willen we?) en middelen (hoeveel is er in de kas?). Het kan niet, dat men constructies neerpoot die weinig rekening houden met de realiteit, met de sociale, financiële en culturele context. Dat is respectloos ten opzichte van de gemeenschap, maar ook ten opzichte van de toekomstige generaties die het allemaal moeten afbetalen. Het is kortzichtig en zelfs immoreel. Daarin ben ik inderdaad erg principieel. Ook politici moeten van het belang hiervan doordrongen zijn. Het is daarom dat crisis en laagconjunctuur zeer heilzaam en therapeutisch kunnen zijn: dan is er geen ruimte voor megalomane bouwprojecten, dan gaan we weer creatief omgaan met middelen en nadenken over wat écht essentieel is... Let wel, ik pleit niet voor een crisisperiode, wel voor verantwoord beheer, vooral in tijden dat het juist goed gaat. In die zin is de hoogconjunctuur in feite de crisis. Het is dan dat de meeste fouten worden gemaakt.

Tegen design en beeld-architectuur

LB: 'Architettura Povera', leidt dat niet tot poverheid? Krijgen we dan geen saaie steden, als we nooit eens iets extravagants durven? Geen "La Défense" in Parijs, geen Gehry in Düsseldorf, geen Petronas Towers in Kuala Lumpur? Of wat was Brussel geweest zonder de Koning-bouwer Leopold II?

ADG: Leopold II, daar zeg je al zoiets. Hij heeft naar het voorbeeld van Haussmann in Parijs wel de helft van de Brusselse binnenstad laten platgooien. Brussel is sindsdien een getekende, getraumatiseerde stad. Het heeft zich in de jaren '60 herhaald met de afbraak van de Noordwijk (zie wat er in de plaats is gekomen!) en nu weer met de zgn. Europawijk. Altijd gaat het om zeer beeldmatig geïnspireerde architectuur, die het van het effect en het prestige moeten hebben, nooit van wat mensen echt nodig hebben. Een stad of een wijk ontwerpen heeft veel meer te maken met subjectieve aspecten; zich daar thuis

Park - Leuven

Sportplaza - Philipssite - Leuven

Hertogendal - Leuven

Politie - Philipssite - Leuven

Masterplan - Philipssite - Leuven

voelen, gemotiveerd zijn om daar te werken, en dat na een aantal jaren nog zien zitten, enz.... Het is veel complexer dan één of een paar opvallende gebouwen "droppen". Ons motto is resoluut 'Design is de vijand!'. Van zodra een architect meer met het beeld bezig is, dan met de inhoud, de functies, het achterliggende verhaal, kortom met de "samenhang", loopt het fout, en krijg je gebouwen met een waw!-effect, maar die in realiteit meestal niet werken. Je kan zo'n dingen overal neerzetten, zonder enige relatie met de omgeving. Net zoals een restaurant van McDonalds. In het beste geval kan je dat een kunstwerk noemen, dat er kan bekeken worden. Maar architectuur heeft niets van doen met kunst en moet toch meer zijn dan een louter kijkstuk. Toch?

City-marketing

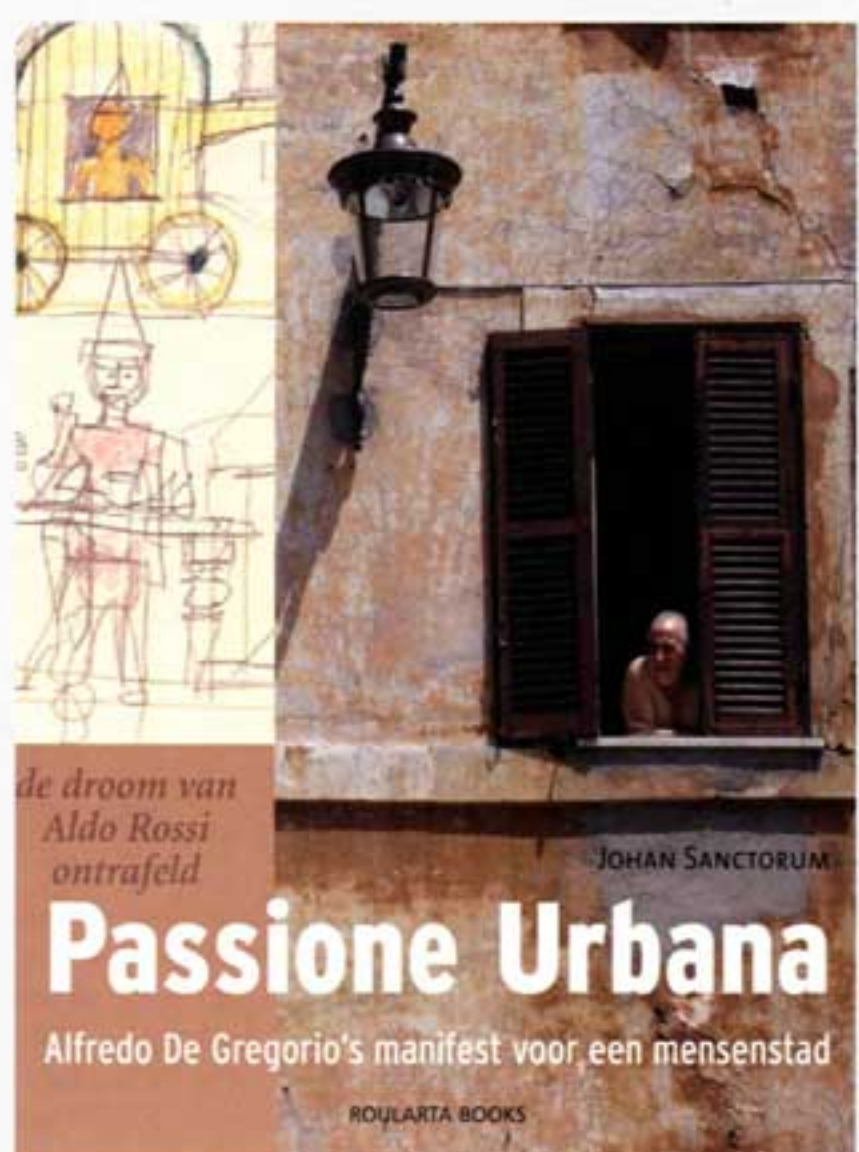
LB: Maar er wordt wel over die fameuze projecten gesproken. City-marketing streeft er toch naar om 'een stad op de kaart te zetten'... En succes is nodig voor een stad, niet?

ADG: De reclamesector heeft inderdaad de 'identiteitsmarkt' ontdekt. Maar een stad is geen pak waspoeder, sorry. In onze analyses van Tongeren en Leuven gaat het wel degelijk ook over uitstraling en toeristische aantrekkingskracht -voor Tongeren is het zelfs een 'core business'-, maar nooit gedacht vanuit oppervlakkige slogans of een paar schone prentjes. De 'innerlijke schoonheid' van een stad of plek, is iets dat beklijft, ook als de reclamespotjes vergeten zijn: het is de samenhang tussen stedelijke typologie, identiteit, mentaliteit, historiek... Kijk naar Rome. Een fantastische stad, ook zonder het Colosseum of het Forum Romanum. Waarom? Omdat de Romeinen de kunst verstaan om met hun monumenten te lachen, ze eten er hun pizza op. De stad is écht van hen. Dan heb je geen 'city-marketing' nodig. Stedelijke architectuur wordt dan iets dat mensen zich toe-eigenen, ironisch, haast subversief, via het slenteren, verpozen. Terwijl men nu bordjes in Amsterdam ziet met 'Verboden doelloos rond te hangen'. Verschrikkelijk.

'Traditie is progressief'

LB: Het veranderen van een stedelijk karakter is dus eigenlijk niet mogelijk?

ADG: Revolutie in de architectuur van een stad is inderdaad een utopie. Tenzij je een heel nieuwe stad zou bouwen door bijvoorbeeld de oude helemaal af te breken. Dat is het totalitaire den-

ken van Le Corbusier en het modernisme. De drang om "nieuw" te zijn omwille van het nieuwe op zich, is trouwens onnozel. Je moet vertrekken van wat bestaat. Je moet evolutief denken, ook op menselijk, cultureel en maatschappelijk vlak. Dingen veranderen niet plotseling, en zeker niet zomaar, maar in kleine stapjes en doelmatig. En vermits wij steden als levende wezens zien, is ook de stad onderhevig aan een biologische wetmatigheid van de aanpassing, de recuperatie, de incorporatie. Politici zouden dat echt in de vingers moeten krijgen. 'Traditie' betekent dat je de toekomst maakt vanuit een leerproces: leren uit de ervaring van vroeger en met kleine stapjes. De evolutietheorie heeft ten overvloed aangetoond dat kleine stapjes de snelste manier zijn om vooruit te komen. Traditie is dus wezenlijk progressief.

Bouwmeesters

LB: Is de stad dan onmaakbaar? Is er dan geen enkele vorm van beleid of sturing mogelijk?

ADG: Een stad is niet 'maakbaar', ze is (bel)stuurbaar. Dat is een wezenlijk verschil. Beleid en sturing zijn niet alleen mogelijk, ze zijn van levensbelang, maar wel vanuit gedragen ervaring. Je moet de stad zien als een levend wezen, waar men voorzichtig en respectvol mee dient om te gaan. Hoe gek het ook mag klinken, ik geloof in 'sterke' politici die een visie kunnen ontwikkelen en hardmaken, indien nodig tegen de ambtenarij in. Onze beste ervaringen hebben we met steden die door sterke persoonlijkheden worden bestuurd. Waar de planologen en de ambtenaren het overnemen, ontstaat stevast design en ondoelmatige architectuur, vreemd maar waar.

LB: Is hier geen taak weggelegd voor de Vlaamse Bouwmeester?

Zou moeten. Maar wat van wie? De Vlaamse Bouwmeesters - die dat beleid zouden moeten belichamen - zijn blijkbaar ook van mening dat alle heil uit "vorm" komt, en dan nog liefst van beroemde buitenlandse architecten. Deze import heeft trou-

wens geen enkel meerwaarde, noch op het vlak van stedelijke identiteitsopbouw, noch op het vlak van economie. Ze bouwen hier geen enkel duurzaam netwerk uit. Onze Bouwmeester zit op die manier volgens ons echt te veel in de 'mannelijke' prestigelocatie, niet in het vrouwelijke verhaal van kwaliteit, reële duurzaamheid, intensiteit en diepte.

'Forgetting architecture...'

LB: Wat is jouw grote leidraad voor het stedelijk bouwbeleid?

ADG: Ik neem een citaat uit het boek van mijn illustere compaan Aldo Rossi (+), waaraan een deel van ons boek is gewijd: "...Forgetting Architecture comes to mind as a more appropriate title for this book, since while I may talk about a school, a cemetery, a theater, it is more correct to say that I talk about life, death, imagination...". Vergeet de architectuur, kijk naar het leven in de stad! Goede architectuur 'zie' je niet, omdat ze zo vanzelfsprekend is. Het is zoals muziek van Mozart: het klinkt alsof het zo 'moet' zijn, dit en niets anders, je geloof niet dat verschillende versies hier een 'wedstrijd' hebben uitgevochten en er toevallig eentje gewonnen heeft.

LB: Kom je dan toch niet terug tot de architect als kunstenaar?

Nee, maar wel de architect als gepassioneerde; eerder een minnaar dan een gynaecoloog, eerder een autofreak dan een garagist, zeggen we ergens in ons boek. De stad is een scène, waarop dingen gebeuren. De gebouwen zijn middelen om dingen te laten gebeuren. Inderdaad, de opera moet verleiden tot zingen, het pleintje tot verpozen, de schoolpoort tot kussen, ... maar evengoed kan een tenor in de coulissen de sopraan vastpakken. Spontane, onverwachte dingen zijn de mooiste... en voor de rest ben ik ervan overtuigd dat je van een stad moet houden om ze in te richten en te laten opbloeien. Dat is de betekenis van de titel van ons boek: *Passione Urbana*, de liefdesrelatie tussen de stad, haar bewoners, en de architect/urbanist...